

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

א) לקמן י. כח: גג;
ב) רש"ל ונתי' רש"ש;
ג) רש"ל: כולו איך
מנייהו; ד) [שמות כח];
ה) פי' שכן דרכו לילך
ולהיזק. רש"ל, ו) [לקמן
טו.ו.] ו' רש"ל מ"ז וע"י
רש"ל.

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ולמאן
דלמך טו' לא איתפרש
היכא. ג"כ הוא בדף
הקודם:

רבינו הגנאל

ובולחו כי שדיית בור
בינייהו אחיך ברי מקרן
כו'. מה לשור ובור שדרכן
להזיק ושמיירתן עליך אף
אני אביא האש. מה לשור
שכן יש בו רוח חיים בור
יוכיח שאין בו רוח חיים.
מה לבור שתחלת עשייתו
לנוק שור יוכיח וחור הדין
כו'. וכן כולן. ואלא למאי
הילכת' פלגינור רחמנא.
ואוקמה רבא להילכותיהן.
קרן לחלק בין תמה
למועדת. שן ורגל לפטורין
ברשות הרבים. בור, לרבנן
לפטור בו את הכלים. ולי'
יהודה לפטור בו את
האדם. אש, לרבנן לפטור
בו את הטמון כדבענן
למימר לקמן. לרי' יהודה

לכבוד רחמנא פסי'. שור ומצעה ומיתו אש מניייהו דכי פרכת
מה לקרן שכן כוונתו להזיק איכא למימר שן תוכיח מה לשן שיש
הנאה להזיקו קרן יוכיח ולכך דלמך מצעה זה אדם מיתו הכי כי
פרכת מה לשור שכן כוונתו להזיק תלמך צלש אדם יוכיח שאפילו

אין כוונתו להזיק חייב כדתנן [לקמן
דף כו.]. אדם מועד בין ער בין ישן
מה לאדם שכן חייב בצרעה דברים
שור יוכיח הצד השווה שבהן שדרכן
להזיק ושמיירתן עליך אף אני אביא
אש: דבר אמר חדא מסרתי נמי לא
אסיא. ללא ראי קרן ומצעה שיש
בהן רוח חיים כהרי אש כו': ונולדו
כי שדים צור זניייהו אסיא. אי
כתיב צור וחדא מהנך אמיא כולוהו
[מההוא ומאידך] צלד השוה דאי
כתיב צור וקרן אמיא שן מניייהו הכי
מה צור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב
שן שדרכו לילך ולהזיק לא כל שכן מה
לצור שכן תחילת עשייתו עומד לנוק
תלמך צשן קרן יוכיח מה לקרן
שכן כוונתו להזיק צור יוכיח וחור
הדין הצד השווה שבהן שדרכן להזיק
וממוקך כו' אף אני אביא שן וכן רגל

מקרן וצור דכי פרכת מה לצור שכן תחילת עשייתו לנוק תלמך
צרגל קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק צור יוכיח וכן אש מקרן
וצור ככולן תחילת הדין מה צור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב אלו
כולן שדרכן לילך ולהזיק לא כ"ש מה לצור שכן תחילת עשייתו כו'.
וכן אי כתב רחמנא צור ושן אמו כולוהו איך נמי לצר מקרן צהאי
דינא מה צור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב רגל ואש לא כל שכן וכן
אדם מה לצור שכן תחילת עשייתו לנוק תלמך צכל אלו שן תוכיח
מה לשן שכן יש הנאה להזיקו תלמך צכל אלו צור תוכיח הצד השווה
כו' אף אני אביא כל אלו אצל קרן לא אמיא מניייהו דאיכא למיפרך
מה להצד השווה שצבור ושן שכן מועדים מתחילתן תלמך צקרן. וכן אי
כתיב צור ורגל אמיא כולוהו מהא דינא דצור לצר מקרן דכי פרכת
מה לצור שכן תחילת עשייתו לנוק תלמך צשן ואש ואדם רגל יוכיח
מה לרגל שכן הזיקו מצי דכל שעה היא מהלכת תלמך צכל אלו צור
יוכיח וחור הדין הצד השווה כו' אף אני אביא כל אלו אצל קרן לא
אמיא דמה להצד השווה שמועדיו מתחילתן תלמך צקרן. וכן אי
כתב צור ואש הוא אמו איך צהאי דינא מצור וכי פרכת מה לצור
שכן תחילת עשייתו לנוק תלמך צרגל ושן ואדם אש תוכיח מה לאש
שכן מועדת לאכול בין שראוי לה בין שאינו ראוי לה כגון עגלים כלים
ואצנים תלמך צשן שאינה מועדת אלא לדבר הראוי לה צור יוכיח
שאינו מועד אלא לדבר הראוי לה דבר שאינו ראוי לה מאי ניהו אדם
דכתיב ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים [לקמן כח:] דלם
נפל צבור אדם וכלים פטור בעל הצור הצד השווה שבהן כו' אף
אני אביא שן ואמו אדם ורגל צפלגי דינא דכי אמרת אש תוכיח
ליכא למיפרך מה לאש מידי אצל קרן לא אמיא דמה להצד השווה
צבור ואש שכן מועדים מתחילתן. ולהכי נקט רבא צור דמהו מאידך
לא מצי למימר כי שדית מד זניייהו אמו כולוהו מההוא ומחד מאידך
דהא מכל תרי מניייהו לא הוה אמו לא קרן ולא צור קרן מאש
ורגל ושן ואדם לא דמה לכולוהו שכן מועדיו מתחילתן וצור נמי
לא אמיא דמה לכולוהו שכן דרכן לילך ולהזיק. ואי קשיא לך לימא
כי שדית קרן זניייהו אי נקט קרן איכא תרי דלא אמיא מינה ומחד
מאידך דאי נקט או רגל או שן או אדם צהדי קרן לא אמיא אש
מניייהו דפרכינן מה להצד השווה שבהן שיש בהם רוח חיים וכן צור
נמי לא אמיא מניייהו ואי נקט אש צהדי קרן לא אמיא שן וצור
מניייהו דכי פרכינן מה לאש שכן אוכלת אפילו דבר שאין ראוי לה
כגון כלים תלמך צשן דפטור על הכלים כדתנן צמתנינן [לקמן יט.]. ליכא
למימר קרן יוכיח וצור נמי לא אמיא מניייהו שכן דרכן לילך ולהזיק
מה שאין כן צבור: ולמאן דאמר כו'. לא איתפרש [וא] היכא:

להלכותיהן. למה שיש צוה מה שאין צוה: לפטורין צרשות הרבים. דכתיב צהו [שמות כב] וצער צשדה אחר דלא חייבין אלא צרשות הניזק;
פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לקמן צשילהי פרק שור שנגח את הפרה [ג.]. ודרשה צבור נראה צעיני דכדי נסיב לה דהא צור איצטריכא ליה
למיכתב דהא מכל תרי מניייהו לא נפק דכולוהו דרכן לילך ולהזיק לצר מצור אלא אידי דרשי להלכות האחרים נקט לה נמי: לפטור
צו אש האדם. כדדרשינן [לקמן כח:] שור ולא אדם: אדם. להכי כתביה רחמנא: לחייבו צארעצה דברים. צער ריפוי צבת וצושת משא"כ צכל
הני: לפטור צו אש הטמון. שאם היו צגדים טמונים צגדיש פטור המצעייר דכתיב ציה [שמות כב] או הקמה ודרשינן צשילהי הכונס
לאן לדיד [לקמן דף טו.]. מה קמה צגלוי אף כל גלוי לאפוקי טמון דלא מה שאין כן צשור וצור ומצעה ורבי יהודה קא פליג התם:
לאמתי

כי שדית בור בינייהו אתיא בולוהו. מה שפי' הקונטרס דשן אמיא
מצור ואש דכי פרכת מה לאש שכן מועדת לאכול בין ראוי
לה בין שאין ראוי לה תלמך צשן שאין מועדת לאכול אלא צראוי
לה וקשה דלא אשכתן שאינו ראוי צשן דלם אכלה דבר שאין ראוי
לה לא הוה תולדה דשן אלא תולדה
דקרן כיון דאין הנאה להזיקה ואי
משכתת צשום ענין יליף מאש
דמתחייב אף צאין ראוי ונראה דשן
נמי אמיא צפלגא דדינא או מאש
לחודיה ומינה י"ל לפירוש הקונטרס
דשפיר פרכינן פירכא דלא שייכא צשן
דכהאי גוונא פריך צהחובל [לקמן
דף פח.]. גבי עזר ואשה מה לאשה
שכן אינה צמילה אף מה שפירש צור
יוכיח שאין מועד לדבר שאין ראוי לו
אלא ממינה ולא ממוקין ועוד אטו
משום דפטור אדם חשבו אין ראוי
והלא צלש נמי פטור טמון ועוד דלקמן
[דף טו.]. גבי חומר צשור מצבור אין
מוצא לרבי יהודה דמתחייב על גזקי
כלים צבור אין ראוי צצור והא
משכתת ליה אדם אלא נראה דאדם

נמי חשבו ראוי לצור דראוי למות צהצלא אצל כלים חשיב ליה לקמן
אין ראוי דלא מוקא לכו הצלא ואע"פ דכלים חדמי מפקעי צהצלא
דלמך צסוף פרק הפרה לקמן [דף נד.]. מ"מ יש כלים שאין מתקלקלים
צהצלא וא"ת והיכי אמיא אש מצור וחד מאיךן מה לאיךן שכן אין כח
אחר מעורב צו תלמך צלש דכח אחר מעורב צו דהוי קולא מדפריך
צסמוך גבי אצנו וסכיננו ומשאו מה לצור שכן אין כח אחר מעורב
צו י"ל דצור שנגעה צלא כח אחר חמור מאצנו וסכיננו שלא הזיקו
צהליכתן אלא צצתה דניייהו ולא נעשו צור אלא ע"י כח אחר אצל
אש שהולך ומזיק וצליכתו ע"י כח אחר חמור מצור שאין הולך
ומזיק אלא צמקומו והא דקאמר צסמוך אש תוכיח שכן כח אחר
מעורב צו חייב ה"פ אע"ג דכח אחר מעורב צו וחסדי ליה כאלו
צעלמו עושה את הכל וחייב משום חיצוי ה"נ אע"ג דכח אחר מעורב
צו חשודים כאלו צצעלמו עושה את הצור הזה צלא כח אחר אי נמי
היינו דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב צו דידיה [חמור יומר
שע"י זה הולך ומזיק למרחוק מה שאין כן צאצנו וסכיננו ומשאו וא"ת
והיכי אמו כולוהו מאש וצור מה לאש וצור שכן מעשיו גרמו לו
כדמפרש לקמן גבי צור המתנגגל ואש נמי מעשיו גרמו לו שהדליק
האש וי"ל דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו כיון שהרוח מסייעו וא"ת
מצור ואדם נמי היכי אמו מה לצור ואדם שכן מעשיו גרמו לו וי"ל
דאמו מצור ואדם ישן או נופל מן הגג צרוח שאינה מצייה דחייב
כדאמר לקמן צסוף פרק שני [דף טז.]. וא"ת מצור ורגל היכי אמיא
מה לצור ורגל שכן הזיקו מצי דלקמן חשיבין צור הזיקו מצי וי"ל
דאין צור הזיקו מצי טפי מאחרים ולא קאמר לקמן הכי אלא להזכיר
חומרא אחת ששוה צצור וכותל ואילן: שצבן מועדין וכו'. אין
לפרש צמשלמין נוק שלם דלם כן קרן נמי אמיא כיון דלא כתיב אלא
מפרש ר"מ דמועדיו מתחילתן היינו שדרכן להזיק משא"כ צקרן דסתם
שוורים צצוקת שימור קיימי למ"ד [פלגא דניוקא קנסא ולמ"ד דאדרבה
קרן עדיפא היינו למ"ד דפלגא ניוקא ממונא שדרכו להזיק ולא קיימי
צצוקת שימור ולא כמו שפירש הקונטרס דלא איתפרש היכא:
[ג.]. להלכותיהן. הוה מצי למימר דכולוהו איצטריך למיכתב
דאי לא כתיב אלא הוה נפקא מחד מהנך
וצור הוה פטרי צהו כלים ואי יליף מחד מהנך ומאש הוה פטרי צהו
טמון ומתני' לא קתני אלא להגדיל תורה ויאדיר: צור צפטור בו
את הרבים. אגב אורחיה נקטייה דצור לא אמיא מכולוהו:
אש צפטור בו את הטמון. הוה מצי למימר לחייב צו את הכלים דלש
לא אמיא מצעלי חיים אלא מחד מניייהו וצור דפטור צו את הכלים:
אי

לו א מיי' פ"ב מהלכות
מוקי ממון הלכה א'
סמג עשין סח טו"ש"ע ח"מ
ס' שפט סעף ו':
לח ב מיי' שם פ"א הלכה
ה סמג שם טו"ש"ע
שם סעף צ וסעף ט':
לג ג מיי' שם הלכה ח
טור ש"ע שם סעף
טו':
ב ד ד מיי' שם פ"ג
הלכה א סמג שם טור
ש"ע ח"מ ס' מי סעף
כא':
בא ו מיי' פ"א מהל'
חובל ומזיק הלכה א'
סמג עשין ע טו"ש"ע ח"מ
ס' תב סעף צ:
בב ז מיי' פ"ד מהל'
מוקי ממון הלכה ח
סמג עשין סח טו"ש"ע ח"מ
ס' תב סעף יג: